

Dr. V. DEŽELIĆ ST.: ZAGREBAČKA VLAŠKOULIČKA OPĆINA

Sve do polovice prošloga stoljeća Zagreb nije bio jedinstven kao danas. Tako je i Vlaška ulica bila posebna općina — Vicus Latinorum. Kada je Zagreb počeo bivati i kojega su mu naroda bili prvi stanovnici, toga nam nije povijest zabilježila. Nekritički naši pisci starijega doba htjeli su svakakvim nagađanjima da Zagrebu dobave aureolu što davnije starine. — Htjeli su jedni, da je Zagreb Ptolomejeva Saroga, Sisopa, drugi Kvadrata Antonijeva Itinerara. Stari naš leksikograf Belostenec veli o Zagrebu, da je Zagreb bio nekoć Sisopa, koji je: »plemeniti i sztolni varas vu Horvatzkom orszagu.«¹⁾ Mikloušić,²⁾ stari kajkavski pisac, govori da je sv. Marko propovijedao u Zagrebu. Josip Bedeković Pavlin,³⁾ mislio je, da su Zagreb osnovali neke grčke obitelji u V. stoljeću pr. I., i to 16. godine peloponeskog rata (415. pr. I.). Drugi su opet mislili, da je Zagreb nekadašnja Sarabia ili Saria postojao u IX. stoljeću. Sve su to ničim nedokazana naklapanja, zabačena kritičkom poviješću. Jedno se ipak može utvrditi, da je Zagreb postojao davno prije, nego što mu siže pisana povijest. Već otprije tvrdili su mnogi, da je Zagreb postojao u rimsko doba. Sudili su to pako po mnogim podzemnim cijevima, što su se u Zagrebu našle, kojima je voda tekla, a naša povijest ne zna, kada su građene, niti da bi ih gradili Hrvati. Našlo se je rimskih novaca već više puta, tako u Opatovini, kad se kopalo temelje za pučku kuhinju, zatim u Opatičkoj ulici, na prebendarskoj livadi, kod potoka Medveščaka, (kasnijem Sajmištu), u Tuškancu i napokon u Novoj vesi u vrtu Martina Šege,⁴⁾ a i godine 1868. na zagrebačko-žakanjskoj željezničkoj pruzi u ravnoj crti napramu ulazu u Maksimir. Bili su to novci cara Konstantina Velikoga (g. 324.—337.), njegova sina Konstancija I. (g. 337.—361.) i Valentinijana III. (g. 425.—455.). Na temelju toga ustvrdio je Tkalčić g. 1889. da je već u IV. stoljeću, ako i u neznatnom broju bilo stanovnika, na današnjem zagrebačkom tlu.

Deset godina poslije te Tkalčićeve tvrdnje g. 1899. izvodila se je kanalizacija u starom sada napuštenom koritu potoka Medveščaka u Zagrebu. I sad su radnici u ulici Potok naišli češće na pojedine predmete i novce. Nalazom od g. 1899. potvrdilo se je samo uvjerenje, da je u Zagrebu u rimsko doba bilo stanovnika. U svom članku: »Stari novci iz potoka Medveščaka u Zagrebu« spominje naš zaslužni arheolog te novce i veli: »Novci iz Medveščaka u toliko su instruktivni, što nam pokazuju, kada su sve obale »potoka« bile nastavane, tako da su se pojedini novci

¹ Belostenec Ivan: *Gazophilacium. Zagrabiae 1711.* 4-str. 1287.

² Mikloušić T. *Izbor dugovany vszakoversztneh.* Zagreb 1821. str. 33.

³ Bedeković Jos. *Natale solum.* Str. 28.

⁴ Tkalčić I. *Povjesni spomenici slob. i kr. grada Zagreba.* Knj. I. str. VII.

mogli izgubiti i doći u potočno korito. Koliko za sada znademo najprije se stanovalo uz »potok« u rimsko carsko doba. Dokazuje to pet rimskih bakrenih novaca: od carevića Germanika († 19.; novac je kovan istom iza g. 41. posl. Kr.), od Vespazijana (69.—79.) ili Tita (79.—81.; novac veoma izlizan), od carice Faustine starije, supruge Antonina Pija (138.—161.); revers sa natpisom Augusta) od cara Proba 276.—282.) i od carevića Crispa († 326.) najstarijega sina Konstatina Velikoga. Ovi novci potvrđuju već i otprije poznatu činjenicu, da je Zagreb u rimsko doba bio nastavan, a bio je valjda selo, koje je spadalo pod općinu Andautoniju (Šćitarjevo).⁵⁾ Nije nevjerovatno, da su ti Rimljani ostali i u doba hrvatskih kraljeva. Svakako je u doba utemeljenja zagrebačke biskupije bilo ovdje Latina ili Talijana, te je tako Vlaška ves ili današnja Vlaška ulica uistinu najstariji dio grada Zagreba. Svakako se je taj Vicus Latinorum doskora ispremišao s hrvatskim naseljenicima.⁶⁾

Na pitanje, a na kojem je upravo dijelu današnjega Zagreba bila rimska naseobina? odgovara Ivan Tkalčić: »Ne imajući, kako smo kazali prastarih građevnih spomenika, iz kojih bismo mogli opredijeliti mjesto prvobitnoj ovoj naseobini, pokušat ćemo obresti ju na drugi način. I danas jošte postoji u Zagrebu Vlaška ulica. Slaven od vjkada zvaše Latina ili Itala Vlahom, pa kad je ono naseljivao narod hrvatski svoju sadanju postojbinu, neistrijebi on njezine prastanovnike, već se samo među nje ili do njih naseli, a buduć je zavladao zemljom, tako im zagospodari, da su se i onako raspršeni pohrvatili. Kad je ono jedno hrvatsko pleme ili više njih, koje je naselilo današnji Zagreb, našlo ovdje jur prastarih stanovnika italskoga porijekla i oko njih obrađene zemlje, onda se naseli do njih, a da se luči imenom od njih prozva ih Vlasi, a njihovu naseobinu Vlaškom vesi ili selom. Ove prastare stanovnike pod imenom Latina spominje još listina slavenskog vojvode Andrije g. 1198., kojom podijeljuje biskupu zagrebačkom Dominiku pravo sudstva nad stanovnicima staroga Zagreba i Vlaške ulice.⁷⁾ Jošte u XIII. stoljeću razlikuje se »villa zagrabiensis« i »vicus Latinorum«. Stjepan Baboneg biskup zagrebački, kad je g. 1244. podijelio mjestu Zagreba pravo, da sebi bira vlastitoga suca, htjede da pod njegov sud potpadaju i stanovnici vlaškoga sela (hospites de vico Latinorum).⁸⁾ Toga radi smatramo, da je »vicus Latinorum« prastara naseobina, a »villa zagrabiensis« do nje da je hrvatska naseobina.⁹⁾

Ovome se mnijenju učenoga jugoslavenskog akademika i odličnoga povjesničara grada Zagreba ne daje ništa ozbiljno prigovoriti. Ali i za slučaj da se pod Latinima (Vlasima) mogu razumijevati i već za vrijeme hrvatske države novo naseljeni Talijani, ipak nam stare isprave dovoljno pokazuju da je Vlaška ulica najstariji dio grada Zagreba. Ako je riječ Zagreb slavenskoga porijekla, kako se općenito misli, onda su mu pražitelji bili Slaveni, a ime mu nije došlo od imena Zaberger, vode Kuturgičana, kako je to još pričao hrvatski historik Baltazar Krčelić.¹⁰⁾ Kad su zagrebačku okolicu naselili Hrvati, mogli su naći već napućeno mjesto, ali ne znatnije, jer ga ni Porfirogenet, niti drugi pisci spominjući hrvatske

⁵⁾ Vjesnik hrv. arheološkoga društva Nove Serije IV. Zagreb 1900. Str. 217.

⁶⁾ To se vidi iz listine Andrije III. kojom g. 1292. »svoga slugu Petra Slovena iz Vlaške ulice za vijernost nagradjuje«.

⁷⁾ Monumenta hist. I. r. civ. Zagrabiae doc..

⁸⁾ Ibid. Dor. 20.

⁹⁾ Tkalčić o. c. Knj. I. Str. VIII.

¹⁰⁾ Krčelić B. De regnis Dalm. Croat. Slav. notitiae praeliminares. Str. 30.

tadašnje gradove nijesu dostojali spomena. Naši povjesničari složno misle, da je prastari i stari Zagreb sastojao iz kaptola i vlaške i petrinjske ulice. Tako Ivan Kukuljević, kad je pisao o crkvi sv. Marka na zagrebačkom Griču¹¹), a i Ivan Tkalčić već je prije izdanja svojih spomenika rekao: »Nu pod prastarim Zagrebom ne možemo razumijevati naš Greč, već lijevu obalu Medveščakovu ili Kaptolsku stran.¹²)

Da je grad Zagreb postojao još za kraljeva domaće dinastije o tom ne može biti sumnje, kao što nema sumnje, da je bio glavnije mjesto posavske Hrvatske. Arpadovac Ladislav nebi u Zagrebu mogao osnovati biskupije i uzdići biskupski prijesto, da tome nije bilo tako. Ta poznato je, da se je u nas tada biskupska čast tako cijenila, da biskupe nije bilo smjeti već radi njihova ugleda nastaniti u malim selima.

Tomu nam je svjedokom splitski sabor od g. 924. za kralja Tomislava, u kojem se to izričito izjavljuje »quia iuxta decreta non licet in modicis civitatibus vel villis episcopus statuere, ne nomen episcopi vilescat«.

O tlu toga staroga Zagreba razglabao je Ivan Tkalčić na više mjesta, a prvi puta više u svojoj raspravi: »Gdje je stajao stari Zagreb i stolna mu crkva«¹³), te mu je međa i područje na temelju listine od g. 1201. potanko rastumačio. Po njemu Zagreb počima od Krča uz potok Cirkvenicu (Medveščak). Krč se zove lijepi i široki prostor za današnjim vlaškouličkim, nadbiskupskim konviktom. Taj je prostor oduvijek bio vlasništvo crkve zagrebačke t. j. biskupa i kaptola, nu tečajem vremena, kad je osnovao kaptol prebendare i župnika novoveškoga ustupio je istima na uživanje nekoliko parcela, koje i danas uživaju. Od toga Krča, koji je »ultra claustrum s. Nicolai, fratrum Praedicatorum« t. j. dominikanskoga samostana, kojemu se je trag istom u novije doba zameo na mjestu, gdje su sada biskupske staje kod zdenca, a vrt mu je bio od prilike, gdje je danas biskupski konvikt — išla je međa ravno uz potok Cirkvenicu (Medveščak) prama jugu do Savice, a zatim do Save do onoga mjesta, gdje potok Trnava utiče u Savu t. j. iza sadašnjega sela Borongaja (iskvareno iz Baranj-gaj) prozvana tako po Baranu, dekanu zagrebačkoga kaptola, koji ga je uživao. Ovdje je skrenula prema sjeveru uz potok Trnavu nuz Oporovec ili Granešinu, išla do današnjega Čulinca, a odatle do vinograda kraljevskih t. j. do sv. Šimuna k malom potoku Blizni. Od Blizne opet prama sjeveru do zaseljka, koji je uživao Baran, dekan zagr. crkve (danas Baćun), zatim je prešla dolinom (današnjim Doljem) do međe Turpinjine (današnje Gradišće) pa se je velikim brdom spustila na drum, a odavle opet dolinom do potoka Dere (sada Bezgovec), koji pod gorom Sljeme utiče u Cirkvenicu, koja teče kroz Zagreb. Ovdje valja primijetiti, da ono korito, koje je imao Medveščak, sve dok nije provedena njegova kanalizacija, što je dalje tekao od Puževe ulice, kroz ravna polja k Savi, nije naravno već u 17. stoljeću za biskupa Šimuna Bartulića iskopano i svedeno, da natapa biskupske i kaptolske livade, a prije je to korito išlo ravno prama jugu u Savicu.

U listini od god. 1274. ima naselbina na desnoj obali Medveščakovoj ispod gornjega grada t. j. u podgrađu (villa hospitum de Grech), ali ne

¹¹ »Sloga«, Zagreb str. 159 g. 1870.

¹² »Starine« jugosl. akademije str. knj. 7. u članku: »Dva odlomka za poviest grada Zagreba u 14. vieku«. Zagreb 1875.

¹³ »Katolički list«, Zagreb 1873. br. 9., 10. i 11.

pod imenom »Zagreb«, dakle ne u samom Zagrebu, nego do ili tik Zagreba (juxta Zagrabiam). Kralj Bela IV. zapovijeda (1266.) da se utvrdi grčka tvrđava tik Zagreba (»castrum de monte Grech juxta Zagrabiam«) a u slijedećem stoljeću Gričani sami izjavljuju, da im je gradska općina tik Zagreba.¹⁴⁾

Iz ovih se podataka vidi, da je desna obala Medveščaka, zapravo dakle Vlaška ulica pravi Pra-Zagreb.

Pod imenom »Zagreb« u starije doba razumijevao se je uvijek biskupski i kaptolski grad, a naseobina kraj toga grada na brdu, gdje je Markova crkva s posebnom jurisdikcijom zvala se je Greč (iskvareno Grič). Na gradskom pečatu te gornjogradske općine čita se Comunitas de monte Graci (Gradec). Ivan Krst. Tkalčić utvrdio je u svom monumentalnom djelu, da je laškoulička župa sv. Marije prije postojala, nego li je i biskupija zagrebačka osnovana. Za ovu je župu rekao, da su u njoj biskupi zagrebački obavljali službu božju, dok se je gradila prva stolna ili od god. 1093. pa do god. 1217., kada je sagrađenu stolnu crkvu kralj Andrija II., polazeći ovuda s vojskom, da oslobodi svetu zemlju, velikim sjajem dao posvetiti. Prema spomenicima, što ih je izdao Tkalčić, protezao se je prastari Zagreb na lijevoj obali Medveščaka, i to od današnjega krvavoga mosta do Draškovićeve ulice s jedne strane, dočim je na drugoj strani zauzeo prostor pod biskupskim gradom do Ribnjaka. Uz taj Zagreb prislonila se je općina Vlaška ulica, koja je imala latinski naziv: Vicus Latinorum. Tkalčić misli, da su ti Latini, (Itali) ili kako su od uvijek Slaveni Latine zvali, Vlasi, bili uistinu najstariji stanovnici današnjega Zagreba: »Kad je ono jedno hrvatsko pleme ili više njih, koje je naselilo današnji Zagreb, našlo je ovdje jur prastarih spomenika italskoga porijetla i oko njih obrađene zemlje, onda se naseli do njih, da se luči i imenom od njih prozva ih Vlasi, a njihovu naselbinu Vlaškom vesi ili selom. Ove prastare stanovnike pod imenom Latina spominje još listina vojvode Andrije god. 1198., kojom podijeljuje biskupu zagrebačkom Dominiku pravo sudstva nad stanovnicima staroga Zagreba i Vlaške vesi.«¹⁷⁾ Još u XIV. stoljeću razlikuje se »villa zagrabensis« i »vicus latinorum«. Svakako je grad Zagreb mnogo stariji, nego li njegove historijske uspomene.

Za tatarske provale god. 1242. srušena je vlaško-ulička crkva sv. Marije, ali zato je na njezinom mjestu sagrađena nova crkva sv. Antunu. Ova se spominje (1350.) u najstarijem popisu župa zagrebačke biskupije. U ovoj župi nalazila se i ubožnica i bolnica sv. Antuna. Za prvih godina biskupa Stjepana Babonega nalazimo u Laškoj ulici red Dominikanaca, na mjestu, gdje je danas nadbiskupski konvikat. Ovdje su imali vrt, šumu i crkvu sv. Nikole.

Godine 1244. izdaje pomenuti biskup Baboneg privilegij općini prastaroga Zagreba i Vlaške ulice, kao glavav ove spojene općine, da ju pridigne. Općina je uslijed tatarske provale silno stradala. Kuće su joj popalili, stanovnike poubijali. Što je živa preostalo, to se je razbježalo. Da tu općinu pridigne, to ju sasvim izuze ispod svog suda, i dade joj razne povlastice, a među ostalima, da sebi sama bira svojega suca.¹⁸⁾

¹⁴⁾ »Nos tota communitas civium montis grecensis iuxta Zagrabiam«.

¹⁵⁾ Đuro Deželić: Vrhovčeva zaklada za imovnu općinu Vlaška ulica u Zagrebu. Zagreb 1907., str. 13.

¹⁶⁾ I. Tkalčić: Monumenta historica lit. r. civitatis Zagrabiae. Zagreb 1889. Sv. I.

¹⁷⁾ Tkalčić. Ibid. Sv. I. Str. VII i Doc. 4.

¹⁸⁾ Tkalčić: Ibid. CXLIV.

Od starih vlaškouličkih sudaca spominje se dosele kao najstariji god. 1344. neki Mihalj.

U Kapeli sv. Martina nalazi se uzidana na desnu stranu nutarnjega zida ove zagrebačke crkve i jedna od najstarijih poznatih grobnih ploča grada Zagreba. Iskopana je pri građenju sirotišta, a potiče iz XIII. ili XIV. stoljeća, oko godine 1270.—1300. Napis joj je ovaj: »HIC EST SEPVLTVRA D. RADOSLAVO FILIO D. CRESTOHNNA DE CARA ET EREDVVM SUORVM.« To je dakle spomenik Radoslava Gorjanskoga.

Prvi je taj kamen поближе opisao dr. Ivan Bojničić u „Viestniku hrvatskoga arkeološkoga društva“ g. 1889., str. 3. Gdje je kamen izvorno nađen, ne zna se, jer je kapela sv. Martina građena početkom XIX. stoljeća. Najvjerovatnije je, da je nađen na mjestu, gdje sada stoji nadbiskupski konvikt, na kojem je mjestu, u srednjem vijeku od Bele IV. do Matije Korvina stajao manastir Dominikanaca. U potonjem slučaju bila je dakle obiteljska grobnica (et heredum suorum!) grobnica obitelji Gorjanski u crkvi Dominikanaca. Gejza pl. Csergheő, koji je o tom kamenu pisao, posve ispravno tvrdi, da sa slavnom obitelji Gorjanskom (de Gara) ne možemo za sada u savez dovesti ove Gorjanske, jer im je grb drugi, a i inače ne ima historijskih spomenika, koji bi tu svezu utvrdili.

Godine 1478. ostade Vlaška ulica sama kao biskupske jurisdikcije općina, biskupska varoš, jer je nastala nova općina Nova ves, kaptolske jurisdikcije, a jer su se već prije od biskupske vlasti odijelile ulice Opatovina s Dolcem i Potok s Podzidom, te god. 1478. postala posebna općina Kaptolska.

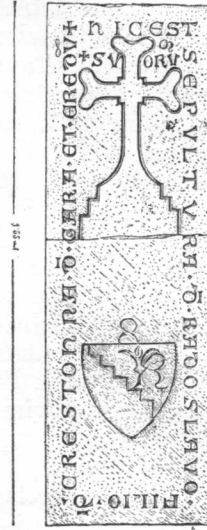
Vlaškoulička općina ostade sada sama, davala je biskupu martinšćinu i desetinu vinsku i žitnu te od meda, voska, ovaca i koza. Bilo je to u znak priznanja vlastelinskoga gospodstva ili »in signum recognitionis domini temporalis«.

Na čelu Vlaške ulice stoji još i danas nadbiskupski dvor (Vlaška ulica 1) na nevisokom brdu. On je po svoj prilici nastao kad i prvostolna crkva. Biskup Stjepan II. Baboneg, kad se je vratio iza tatarske provale u Zagreb, dao je sagraditi crkvicu sv. Stjepana mučenika, koja se još i danas nalazi u nadbiskupskom dvoru. Sagradio ju je uz stare razvaline stolne crkve, mjesto koje je kapela imala dugo da služi. Građena je crkvica oko 1243. u gotskom stilu. U XVI. stoljeću odstranjeno je ovoj crkvi svetište, koje je bilo na sjevernoj strani.

U Vlaškoj ulici sagrađena je god. 1746. ženska bolnica, a na njoj se nalazio natpis:

PIA MVNIFICENTIA RSSMO
GEORGII REES CANT.
E. Z.
ERECTVM 1746. ¹⁹⁾

¹⁹⁾ Kukuljević I. Natpisi br. 1217.

Nadgrobní spomenik Radoslava Gorjanskog, danas u crkvi sv. Martina. (Vid. dr. I. Bojničić i G. pl. Csergheő, Nadgrobní kamen Radoslava Gorjanskog. Viestnik hrv. arkeol. društva XI. 1. Zagreb 1889.)

Godine 1769. do 1770. za zagrebačkoga biskupa Franje Thauzy-a sazidana je s temelja crkva sv. Petra i posvetio ju je biskup Maksimilijan Vrhovac Rakitovečki dne 5. maja 1795., zato je god. 1895. vlaškoulička župa sv. Petra slavila stogodišnjicu posvete svoje crkve.

Godine 1803. mjeseca svibnja bila je župa sv. Petra ukinuta i spojena sa župom sv. Marije na Kaptolu, nu god. 1823. mjeseca lipnja iznova ju biskup Vrhovac opet uvede, te za onih 3000 for., iz kojih su prije župnici dobivali 150 for. godišnje stanarine, kupi biskup kuću s vrtom građanina Kelčeca kraj kapele sv. Martina. Od sada su vlaškoulički župnici uslijed zakladne odluke biskupa Maksimilijana Vrhovca od 5. lipnja 1827. obnašali ujedno i čast i službu ravnatelja biskupskog sirotišta (orphanatrophium), b e s p l a t n o. Poslije su ipak ravnatelji plaćeni.

G. 1839. dao je župnik Ivan Budić župnu crkvu sv. Petra crijepom pokriti, župnik Pavao Gugler god. 1857. dade ju povećati, uresi ju novim pročeljem, novim zvonikom i urom. G. 1885. preuredjen je crkvi zvonik.

Na ovom mjestu neka budu spomenuti župnici sv. Petra u Vlaškoj ulici redom:

1. Molitoris Ivan od 31. V. 1677.—1681. 2. Nitray Franjo od 1861.—1684., prije je bio prebendar. 3. Sinković Grgur od 1. X. 1684.—1689. 4. Božaković Vid od 13. V. 1689.—1695., prije je bio prebendar. 5. Štefojić Nikola od 19. II. 1605.—1705., poslije je bio župnik u Brezovici. 6. Musinić Ivan od 6. II. 1705.—1706. 7. Škrlec Stjepan od 3. IX. 1706.—1714., prije bio prebendar, a poslije kanonik zagrebački. 8. Radilović Ivan od 4. VII. 1714.—1732. 9. Turković Pavao od 4. V. 1732.—1738., prije bio prebendar, a poslije (zač.) kanonik čazmanski. 10. Vitnić Josip od 5. VII. 1738.—1764., kasnije zagreb. kanonik. 11. Horvat Josip od 3. II. 1767.—1787. 12. Fergić Mato od 6. VIII. 1790.—1803.

Od g. 1803. do 1823. nije bila župa.

13. Budić Ivan od 27. IV. 1823.—1849. Ostavio je oporučno 10.000 for. da se u gradu Zagrebu podigne popravionica i djelaonica. Zaklade je nestalo, rasplinula se u sveopćoj dobrotvornoj zakladi kr zemaljske vlade. 14. Gugler Pavao od 18. XI. 1849.—1860., kasnije postao zagrebački kanonik i izabrani biskup omiški, nadbiskupski generalni vikar »in spiritalibus«, veliki predstavnik zagreb. kaptola, prior vranski itd. 15. Joža Pavao od 20. V. 1860.—1872. poslije bio prebendar sv. Ivana, župne crkve sv. Marka u Zagrebu. 16. Cerovac Franjo od 10. 1872.—1886., kad je umirovljen. 17. Krapac Ivan dr. od 28. IX. 1880.—29. VI. 1890., kada je postao kanonik zagrebački, te imenovan biskupom beogradsko-smederevačkim. Iza smrti biskupa Josipa Jurja Strossmayera postade djakovačkim biskupom. 18. Matina Matija dr. od 29. VI. 1890. 19. Ilijašević Matija od g. 1903. 20. Lepušić Gustav, rođen u Zagrebu 11. XII. 1858. Župa je prastara. Već se god. 1334. spominje crkva sv. Antuna, obnovljena je god. 1678. Ima kapele: sv. Marije u biskupskom dvoru, sv. Martina biskupa, sv. Ivana Nep., sv. Ivana Krst. i srca Marijina u Penzijonatu. Matice postoje od krštenih od god. 1678., vjenčanih od god. 1677., umrlih od god. 1741.

G. 1790. sagradjen je u Vlaškoj ulici biskupski vrt s dvorcem. Taj je vrt prvobitno zapremao deset jutara zemljišta. U uličnoj fronti sagradjeni su staklenici, od kojih je srednji sagradjen kano lijepa vila ili maleni dvorac, a na pročelju je smješten grb biskupa Vrhovca. U vrtu bilo je svakovrsnog povrća i voća, te egzotičnog bilja, medju ovim 183 drva naranči i limuna.²⁰

²⁰) Kunich: Allgemeine deutsche Garten-Zeitung 1831. str. 65.

Početak 19. stoljeća zvala se je Vlaška ulica i Bečkom cestom.²¹

G. 1827. i to od 17. do 20. travnja učinio je Vlaškoj ulici povodan silnu štetu. U to doba počelo se je življe raditi oko poljepšanja grada Zagreba. Biskup Alagović povećao je biskupski grad i obloži ga prostorom za cvijeće. On je pretvorio istočni i sjeverni prostor oko grada, koji je bio barast i močvaran i smradljiv u lijepi biskupski park, koji i danas uz nadbiskupski dvor postoji. Nekoć je to bilo Zagrebčanima milo i ugodno šetalište. U njemu se nauživali šetnje, dok im ga nije zatvorio kardinal Josip Mihalović, navodno radi nepodopština, što su se ondje događale. O tom vrtu pisao je »Vienac« g. 1877.: »Tko od Zagrebčana ili tko od onih Nezagrebčana, koji su se u Zagrebu izobražavali, da se s nekom sladosti ne sjeća na biskupov vrt, gdje je za svojih mladih ljeta poskakivao po bijelih vijugastih puteljkih, lovio šarene leptire, gledao bijele labudove po srebrnu jezeru, šaroliko cvijeće i zeleno drveće; gdje je slušao naše najbolje ptice pjevačice, slavulja i ševu; pak se uspinjao na »gamulu«, sad se spuštao u mračnu špilju, sad se krijepio od vrućine svježom vodicom, sad si u jeliku oporavljaš grudi? Pred njim dostojanstveni starac, dvor sv. Kralja, sa svojim visokim krovom i tornjem, kao neušutljivi glas slavne prošlosti hrvatske, a posvuda novovjeko otmeno društvo, gospodje i gospoda, staro i mlado, sve željno prohodanja po svježem zraku medju stabaljem i cvijećem«.

Zgrada vojničke bolnice kbr. 85. u Vlaškoj ulici sagrađena je tridesetih godina 19. stoljeća iz sredstava Vrhovčeve zaklade za poljepšanje Vlaške ulice kao vojarna, da se stanovnici Vlaške ulice odterete od ukonačenja vojnika. Sagrađio ju je biskup Alagović. G. 1850. nabavio ju je vojni erar, koji je g. 1856. u prostranom dvorištu sagrađio veliku bolničku zgradu.

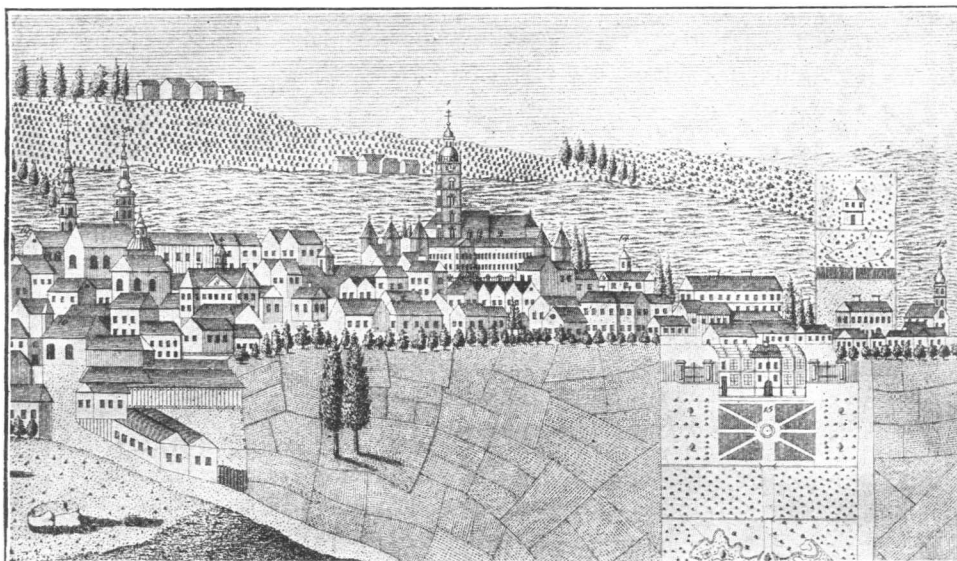
U Vlaškoj ulici br. 28. nalazi se nadbiskupski konvikt. Taj je nastao u najnovije doba, a razvio se je iz biskupskog sirotišta (orphanatrophija) Orfanatrofij. Imao je isprvice jedan kat, ali g. 1894. uspostavljen je izgradnjom drugoga kata. Otvoreno je sirotište po biskupu Vrhovcu 5. juna 1827. U dvorištu orfanatrofija nalazila se je biskupska ubožnica, koja je g. 1859. dokinuta. Ubogari su zatim smješteni u zajedničkoj gradskoj ubožnici.

Na prostoru današnjeg konvikta bio je некоć biskupski vrt, sve dok nije ondje biskup uredio ovu ubožnicu. Onda je taj vrt prenesao dalje u Vlašku ulicu (danas br. 72). Orfanatrofij utemeljio je zapravo biskup Vrhovac već svojom oporukom od 20. srpnja 1820. u kojoj je ostavio svoje dvije vlastite kuće u Vlaškoj ulici, kamo ga je poslije i smijestio, darovavši mu još iznos od 54.522 for. (14 dobrih obveznica). Sirotište otvorio je biskup Vrhovac dne 5. lipnja 1827., dakle malo ispred svoje smrti. Biskup je izdao zakladnicu, kojom otvara to sirotište. U toj zakladnici veli biskup, da želi mladost okrijepiti proti egoizmu i materijalizmu. Na dijecezanskoj sinodi stavio je duhovnim pastirima na srce uzgoj mladeži i škole, jer je dobro znao, da su samo škole rasadnikom narodne ideje i morala. Videći, kako mnogi talenti propadaju, jer se ne mogu školati, utemeljuje dakle »sirotište kod sv. Martina« u Zagrebu, i to za 24 dječaka, bili oni plemenitoga roda ili ne. Postavlja taj zavod u svoje kuće u Vlaškoj ulici, koje mu poklanja.²² Biskupsko sirotište bilo je privatni zavod biskupski, a ne općine Vlaška ulica. U oporuci biskupa Maksimilijana Vrhovca od 20. srpnja 1820. stoji o tomu ovo:

»Tertiam partem integram obtineat neoinstituenda fundatio privata Episcopatus zagrabienſis orphanatrophii, cui insuper duas meas in Via

²¹) Fr. Haslerov tlocrt grada Zagreba u arheološkom muzeju.

²²) Deželić Velimir dr.: Maksimilijan Vrhovac (1752.—1827.), Zagreb 1904.

Vlaškoulička općina god. 1822. Isječak table III. (Vrhovčeve mape), Prospectus L. R. Civitatis Zagrabiensis ad meridiem. (Iz zbirke kr. držav. arkiva u Zagrebu.)

Latinorum situatas olim Schnepfianam et illi contiguam olim Pavlochianam meae privato aere emptas domos, una cum Typographia in posteriori illocata, ita lego, ut pauperes juvenes nobiles et ignobiles... « Biskup je Vrhovac, kako je poznato osnovao svoju vlastitu tiskaru. Ta se je nalazila u Vlaškoj ulici, gdje je sada župni stan uz t. zv. Methkeller. U zakladnom listu sirotišta stoji još o tome ovo: »Pro perpetua itaque Orphanotrophii hujus, pro qua domum contiguam capellae s. Martini versus Orientalem consignamus fundatione praeter domum ubi Typographia Novosachiana fuit. (quae tamen si plus utilitatis fundatio Orphanotrophii ex interusuriis summae venditionalis prosperatura est, ne in sarta tecta etiam ejusdem expeditur vendi poterit)«.

Na uglu sadanje Vlaške i Kurelčeve ulice nalazila se je nekoć krčma: »Bjelorouža« (Bijela ruža), gdje su se održavali sve do konca 19. stoljeća politički dogovori i sastanci, koji su često znali biti i vrlo burni. U izbornoj borbi ovdje su se stranke često sukobile. Tu su kuću porušili s većim nizom potleušica g. 1901. Onom prigodom donijela joj je »Prosvjeta« sliku.²³ Srušene su kuće br. 24, 26, 28, 30, 32 i 34, t. j. sve kuće između Ružične ulice i sv. Martina.²⁴ »Bijela ruža« kupljena je g. 1895. po gradu od nadbiskupije zagrebačke za 30.823 for. u svrhu poljepšanja Vlaške ulice.²⁵ Nedaleko od »Bijele ruže«, a tik do župničke kuće i crkvice sv. Martina, bila je kuća zvana »Methkeller«, u kojoj se je nalazio dućan medicara i trgovca voštanica (licitara). U njoj je bila i krčma.²⁶

G. 1834. dignut je u Vlaškoj ulici obelisk na trgu ispred orfanotrofija. Na njemu je bio napis:²⁷

²³) Prosvjeta. časopis. Zagreb 1901. str. 360.

²⁴) Zapisnik gradski 1895.

²⁵) Zapisnik gradski od g. 1873.

²⁶) Zapisnik gradski 1901.

²⁷) Kukuljević Ivan: Napisi br. 1275. Slika u »Viencu« 1888.

DoMIno
gLorIae
posIta

qVlerIt
sanCtIs
sVIs

Corona
eXVIIta
tIonIs

= 1834.

Taj obelisk srušila je g. 1875. bura, koja je bjesnila čitavim gradom. Nadbiskup Josip Mihalović htio je da uspostavi taj kip. Međutim nije to učinio, jer se je predlagalo, da se onamo postavi Marijin kip od Fernkorna, koji je poslije stavljen na Kaptolski trg.²⁸

Ispod zidane ograde nadbiskupskog vrta, ispred kuće Mirka pl. Žigrovića nalazio se nekoć zdenac, poznat pod imenom »Pod kruškom«, jer je ondje rasla granata kruška. Taj je zdenac g. 1904. zatvoren i presvođen. Na jugoistočnoj strani ispod zidane vrtne ograde, na trokutu, što ga tvori ta ograda, kuća trgovca Sterna i ulica nalazi se zdenac »Pod orahom«, jer su oko njega bili zasadeni orasi. Uz ovaj nalazio se još jedan u samom nadbiskupskom vrtu, ograđen tesanim kamenom u jednom komadu i kamenom presvođen.²⁹

August Šenoa, sam rođen u Vlačkoj ulici, u svojim »Zagrebuljama« piše o njoj: »Slavne bijahu »tancuške u Vlačkoj ulici, gdje su se vrtile jedre purgarice, koje je dapače polazio i jedan ban hrvatski, zaljubiv se u liepu krčmaricu«.³⁰

Nad vlaškovuličkim sucem bio je »biskupski gospodin komes kurialski«, imajući pravo nadzirati i zapovijedati. Kakovi su u tom pogledu još za posljednjih sudaca bili upravni odnošaji biskupskog varoša »Vlačka ulica« to pokazuje slijedeći točno iz općinske knjige prepisani zapisnik. Letto 1833. Dan 3. Meszeczja Maja. Pokehdob pervessi obchine laskouulichke szudecz Martin Kussekovich ovoj Chazti bi bil odpovedal y takovu visse obnassati zbog verztne vre dobe nikak ne bi hotel, vu Biskupie Grada Hisi (t. j. u biskupskom dvoru) poleg szudechkeh ztarinszkeh obichajev restauratia iliti zbiranye szudcza je dersana; gde zmed peteh Purgarov po Gospodinu comessu Franczu Zengeval candidiraneh za prenapiszanu szudcza chast iszta obchina za buduchega szudcza postuvanoga Luku Krizmanicha sebi izebrala je, tak po vuchinyeni restauratii zpomenuta obchina zkup zpravlena iz szudechke Biskupije Grada Hise k pervessemu szudczu Martinu Kussekovichu po obchinszku Ladiczu, vu kojoj na obchinu spada jucha y nekaj obligatorriih obchinskeh kako y novacz je sze zadersavalo, je shetuvala i takovu vezda izabranemu szudczu tak vendar da sze y novczi pred nazochosztjum obchine laskoulichke jeszu prebrojili y obligatorie pregledala je predala y zausztavila: preporuchajuch iztomu szudczu da zpazlivoztjum i vernom zkerbjum ovo, kai za sada obchina ima, ne bi pomenkal, nego poleg moguchnoszti povekshal; y tak iztomu szudczu spomenuta obchina vu kapitalih y gotoveh novczih je predala.

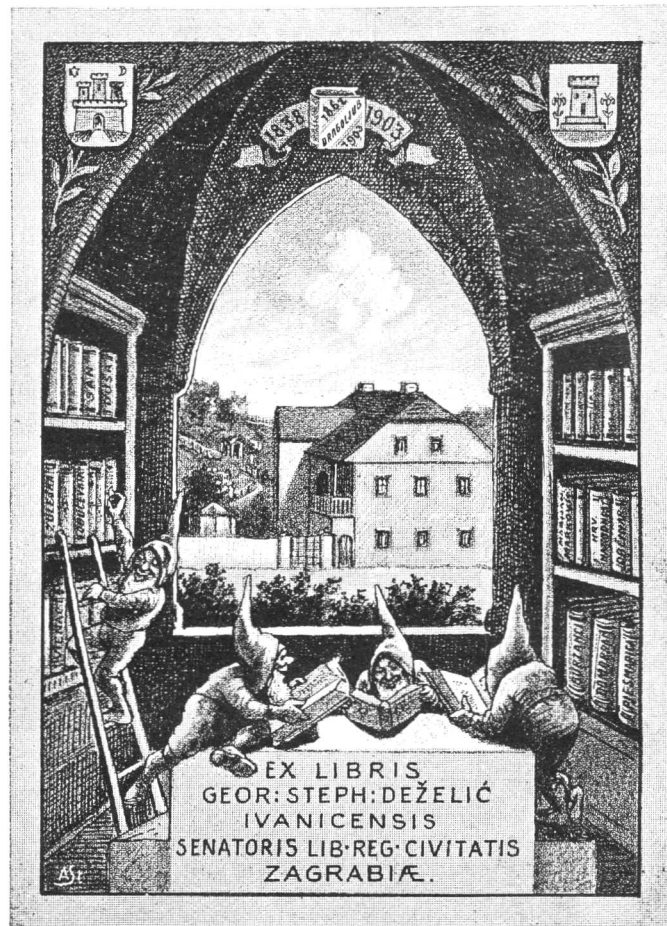
Općinske račune morao je pregledati i ako su u redu, odobriti ih biskupski dvorski sudac. Tako n. pr. napisa klauzulu odobrenja: Anno Domini 1833. die vero 3a. mensis Maii Zagrabiae in domo-conclavi judiciali almi Episcopatus coram sua infrascripta Communitas Vici Latinorum con-

²⁸) Gradski zapisnik g. 1876.

²⁹) »Nar. Nov.« 1904. br. 68.

³⁰) »Vienac«, Zagreb 1877. br. 23. str. 372.

stituta, preeductas rationes per judicem suum Lucam Krizmanich reditas, fideliter et sincere haberi ideoque omni difficultate carere, recognovit, idipsum presentibus per me inseri petiit. Sig. ut supra

Franciscus Zengeval
almi Epp. Zağr. Comes curialis.«³¹

Sudac je bio i predsjednikom sjednica i skupština vlaškokuličke uprave. Glasom mnogih zapisnika, počevši od god. 1836. držane su u kući Blaža Šošarića, pak sve do g. 1850. t. j. na Ribnjaku (sada Nadbiskupskom trgu) broj 4. »mnoga zpravischa obchine laskkoulichke«. Ta je dakle kuća historična za vlaško-uličku općinu i uopće za grad Zagreb. U ono vrijeme nije još postojao Nadbiskupski trg, već je na cijelom prostoru današnjeg tog ponešto zapuštenog trga postojao divni nadbiskupov perivoj, opasan zidom od nebojadisanih opeka. Sve malo ne do istočnog dijela vrta imao je (dakle baš na sadanjem trgu) biskup jezero — ribnjak — po kojem su plovili labudovi. Nekako baš u pravcu pomenute kuće nalazila se je

³¹ Deželić Đ., Vrhovčeva zaklada. Zgb. 1907. str. 9—10.

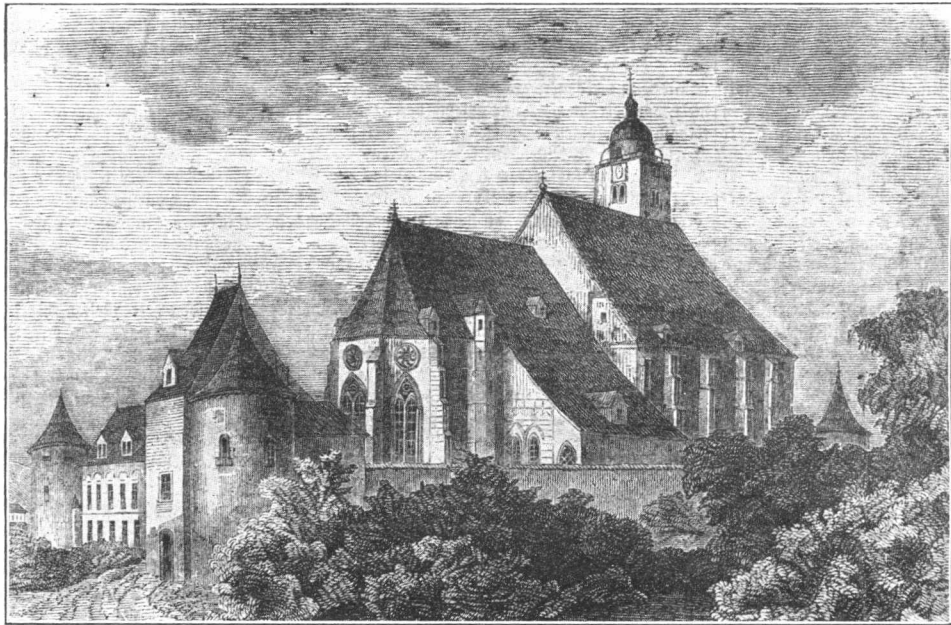
kapela sv. Ivana Nepomuka od naravne opeke, crne i potamnjele od zuba vremena. Tu su osobito u mjesecu maju palili raznobojne uljenice i kitili kip svečev. Mjesečina... sviječice i lampe... jezero... sve je to izgledalo romantički tajanstveno. Bila je dakle ta kapela mnogo udaljena od mjesta, gdje danas stoji. Nedaleko od perivoja pa sve do Maksimira stršili visoko veliki i ravni jablanovi, koji su se tek osamdesetih godina polagano stali rušiti jedan za drugim, kao žrtve novoga doba.

Kuća »spravišća« nalazi se naslikana na ex-librisu mog oca Đure, koji je bio od g. 1870 pa sve do smrti svoje g. 1907. s mojom majkom Betikom rođ. Šoštarić vlasnikom te kuće. On je u toj kući i umro 28. oktobra 1907. Nad kućom se uzvija brdašce za onda vinom zasaden. To brdo, na kojem se danas nalaze klinike, u svojem prednjem dijelu zvalo se je Kalvarija. Ta Kalvarija morala je već davno postojati. Bila su na njoj tri velika drvena križa s kovnim tjelesima i s klecalom sprijeda, pak su pobožne gospe i ispred križa Kristova palile uljenice i svijeće. Prilaz na Kalvariju bio je do najnovijeg doba po dugim drvenim stubama iz Nadbiskupskog trga. Kako Narodne Novine od g. 1841. br. 104. javljaju, tu je Kalvariju obnovio one godine, uz trošak od više tisuća forinti biskup zagrebački Juraj Haulik. Poslije njegove smrti nijesu se više križevi popravljali i jednog dana srušili se bili radi zlobe ljudi ili radi zuba vremena na tle. Bilo kako mu drago, stare i starcima drage Kalvarije nestalo je posvema. A ipak je i ona bila lijepi spomenik staroga Zagreba. Danas joj mnogi niti za mjesto ne zna. Stara pako na ex-librisu naslikana kuća, danas je još samo djelomice uzdržana. Njoj je g. 1922. nadograđena nova.

Posljednji sudac vlaškouličke općine bio je moj djed Blaž Šoštarić, zato mu budi nešto opširniji spomen.

Blaž Šoštarić rodio se je 1800. u Ivaniću od oca Josipa i majke Ane, rodjene Švear. Po njoj je bio u rodu sa zaslužnim hrvatskim »ilirskim« književnikom i istorikom Ivanom Švearom, župnikom u Sesvetama kraj Požege (r. 12. V. 1775. u Ivaniću † 12. IX. 1839.).

Kad je Blažu bilo tek jedva osam godina, umro mu je otac Josip Šoštarić u Ivaniću i tako je ostao majci na brizi. Da li je župnik Švear što potpomagao dječaka o tome tradicija šuti, ali u ranoj mladosti nije mogao, jer se znade dobro da je majka Blaževa oskudijevala u svemu. Tako je majka Blaževa imala teške brige i pravo je čudo, da ga je dala školati. Bez sumnje je tome razlog velika nadarenost i marljivost maloga Blaža. Moja mi je majka pripovijedala da se je Blaž u Zagrebu teško školovao, premda je bio dobar djak. Kad je slušao pravo na zagrebačkoj pravoslavnoj akademiji, davala mu je stan i koštu jedna čestita purgarica, pekarica, koja je imala kuću u Vlaškoj ulici, gdje je danas Mineralno kupalište (kbr. 47). Iz zahvalnosti, iza svršenih nauka, oženio se djed poslije sa svojom dobrotvorkom, premda je bila mnogo starija od njega i gotovo uvijek, ako ne bolesna, a onda bolješljiva. Svršivši juridičke nauke u ono zanimljivo doba, za vrijeme biskupa Vrhovca i Alagovića u doba burnih vremena, koja su slijedila iza Napoleonove smrti i svete alijance, on je proživio sve one narodne borbe, koje su se borile prije Gajeva preporoda, a slušao zanosno prve riječi ilirskoga genija, što više, on je prijateljevao s mnogim divnim borcima za narodnu slobodu. I ako mu njegova blaga gotovo svetačka ćud nije dozvoljavala, da se rine u prve redove narodnih boraca, on je pratio sve faze narodnog preporoda i njegova je plemenita stara hrvatska, poštena duša uživala u narodnom probuđenju. Nije mi poznato, gdje je vršio praksu

Zagrebačka katedrala oko god. 1853. (Iz zbirke kr. držav. arkiva u Zagrebu.)

i u kojoj odvetničkoj kancelariji, samo toliko znadem po pripovijedanju ljudi, koji su ga poznavali u prvoj mladosti, da su ga voljeli i mladići i starci. Sigurno ima se tome zahvaliti, da su ga Vlaškouličanci odabrali za svojega suca.

Toj dakle prastaraj općini bio je posljednji sudac moj djed Blaž Šoštarić, jer se g. 1850. grad Zagreb obnovio, te su se naime tri općine, kaptolska, vlaško-ulička i gornjogradska spojile u jednu političku općinu. Kakovim je to posljedicama rodilo za mog djeda o tom kasnije.

Kako je pomenuto, oženio se moj djed još mlad sa starijom pekaricom. Blaž Šoštarić oženio se poslije smrti svoje stare žene 1836. (i po nagovoru nje same) s jednom djevojkom i tako stupio u srodstvo s jednom, može se reći, patricijskom porodicom. Ta njegova »ljubljenja tovarušica« bila je kći zagrebačkog građanina i gradskog ašešora Martina Vrbanića koji je bio oženjen Barbarom Žinić ljepoticom na glasu († 21. IV. 1828.). Moj djed prodao je svoj dio kuće mineralnog kupališta, te je uz onaj dio kuće na Ribnjaku što je pripadao njegovoj Nini, kao baština Vilčekovih isplatio dug drugim baštinicima. Tako je postao vlasnikom kuće na Ribnjaku (danas Nadbiskupski trg 4). Tu je sad nastao veseli i sretni život, u kojem je bila suncem lijepa, modrooka, crnokosa, s lijepim uvojcima kose i tankoga stasa Nina. U svom braku živio je moj djed vrlo sretno kakijeh četrnaest i više godina. Njegova Nina bila je dobra, pametna umna, za ono doba naobrazovana žena i valjana gospodarica. Njihov dom, koji je ostao vlasništvom porodice preko 70 godina, bio je jedan od najljepših i najotmenijih u gradu i mogao se je mjeriti ne samo s kurijama zagrebačkih kanonika, već i s kućama vlastele.

Da se vidi kako je taj dom izgledao, vadim iz protokola, koji je sastavljen 2. augusta 1858. sudbeni opis:

Kuća za stanovanje, kako i danas stoji, bila je posve iz solidnoga građevnoga materijala jedan kat visoka i na uglu ulice. Pročelje gledalo joj prema jugu i produljivalo se je s frontom u dvorištu naprama sjeveru te je 11°3'0" duga sa krovnim predzidom od 5 stopa 5°5'6" široka.

Toj kući za stanovanje usuprot stajala je gospodarska zgrada, također iz solidnog materijala, razizemna. Stanovna kuća imala je ovo razdijeljenje. Uz glavnu zgradu prislonila se uvozna i ulazna vrata iz solidnog građevnog materijala. Razizemno bile su ove prostorije: jedna velika soba s grijanjem, i 1 kabinet s izgledom na ulicu, 1 predsoblje, 1 kuhinja, 2 velike na površini pivnice i zahodi. Strop svih prostorija dobar i jako presvođen. Podovi sobe, kabineta i predsoblja popođeni su drvom izblanjanim. Kuhinja i hodnik, koji vodi do zahoda na kraju popločen je opekama. Stubište, koje se nalazi izvan zgrade, ali je s njom u zidanom spoju iz solidnog materijala ima 17 stepenica od hrastovine.

U prvom katu nalazio se je hodnik, te jedna veoma velika soba (zvali su je palača) i dvije manje sobe, sve s pećima. Zatim 1 kabinet sve s izgledom na ulicu, zatim jedno predsoblje, 1 soba za služinčad i jedna kuhinja. U dvorištu je stajao zdenac dobre vode 5 i pol klafta dubok i 4 stope širok, suhim kamenjem uzidan, a gore s drvenom napravom i bravarskim poslom, cijevima itd. udešen. Po vodu se išlo daleko iz susjedstva. Od ceste je u ono doba dijelio dvorište drveni plot dug na južnoj strani 32 klafta. Za vrijeme dok je bio moj djed sudac u prizemlju potonja kuhinja i jedan podrum bili su zatvor.

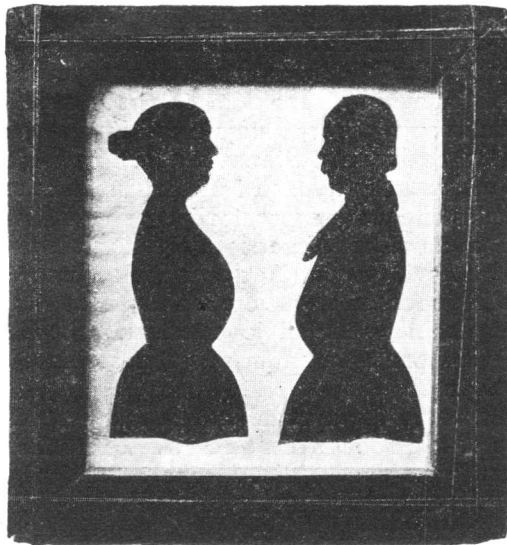
Sretan život Blažev upotpunio se, kad mu je žena rodila g. 1837. prvo dijete Betiku, g. 1839. prvoga sina Antuna, 1841. Josipa i napokon i zadnje dijete sina Lavoslava (Leopolda) g. 1843.

U ono doba bilo je u kući djedovoj svega izobila. Dvorište puno.

Otac Ane Šoštarić Martin mogao se još nagledati svojih unuka i unučica, dok nije 14. ožujka 1847. umro u Zagrebu i sahranjen u 65. ljetu starosti svoje u župnoj crkvi kaptolskoj sv. Marije. U to doba stali se već javljati i prvi znaci tuđe u domu mojega djeda. Iza te smrti skoro je obolila i sama gospodarica kuće Ana, na neizlječivoj bolesti — raku prsiju. Uz to je i sve više dolazilo u svijet pitanje o spojenju općine vlaškouličke s ostalim dijelovima današnjega grada Zagreba. To je za moга djeda bilo sudbonosno, ali on se nije dao smesti i odlučio se je pod stare dane, da ne ostane bez mjesta da zadobije diplomu advokatsku.

Dok se još 26. travnja 1849. (spis se nalazi u mene): Blaž Šoštarić, Predgrađa Laške ulice sudac, već g. 1850. nije se tako potpisivao. U to vrijeme podvrgao se je pred c. kr. višim zemaljskim sudom u Zagrebu potrebnim ispitima, pak je 23. septembra 1850. dobio odvjetničku diplomu. Tim su crni oblaci, koji su se nadvili nad porodicom donekle uminuli, ali samo za malo vremena.

Nijesam mogao doznati, zašto je Blaž Šoštarić, koji je imao kuću u Zagrebu, a uz to dobio diplomu odvjetničku, polučio mjesto privremenog općinskog tajnika. U mojoj pohrani nalazi se spis c. k. ureda podžupanije zagrebačke od 10. novembra 1851. br. 2281. kojim mu službeno javlja podžupan Pukšec: »Nalazim za službeno, uslijed podijeljene mi po preuzvišen. Gospod. Banu pod 15. listopada 1851. br. 1191 (ovlasti) Vas privremenim općinskim tajnikom novo ustrojene općine Sesevtske sa opredijeljenom Vam po dne 7. t. mj. i g. u mojem uredu držanom općinskom odboru godišnom plaćom od 400 for. srebr. stanom i 12 hvatih drva u naravi na imenovati, ujedno Vam službu općinskoga poreznika na istoj općini sa

*Silhouette Blaža i Ane Šoštarić iz god. 1836.
(Iz zbirke obiteljskih slika porodice Deželić.)*

plaćom od vremena poreza uračunati imajućom godišnj. 200 for. privremeno povjeriti. Izdajući Vam ovo naimenovanje nalažem Vam, da se pozdano 15. t. m. i g. u mjestu vašeg opredijeljenja Vašem glavaru Gosp. Gregoru Novaku prijavite, njemu se na službeno opredjeljenje stavite i službenu zakletvu u kakvoći općinskoga tajnika u njegove ruke položite; službovanje pako u novoj službi nastupite«. Isto tako ne mogu reći, kako je dugo djed u tome svojstvu službovao. Svakako je doskora postao advokatom u Zagrebu.

U to je već vrijeme bolest njegove žene napredovala. Veselje, što su mu djeca u školi dobro napredovala bilo je smučeno. Znao je da njegovoj supruzi ne ima spasa. Žalosni su to bili dani umiranja. Djed je svoju ženu ljubio iznad svega, a vidio je da mu je najstarije dijete moja majka 14 g. a najmlađi sin Leopold tek u devetoj godini. Kad je Ana (Nina) Šoštarić, rođ. Vrbanić umrla bilo joj je 47 g. Uzalud je pobožni Blaž molio Boga i Bogorodicu neka bi ostala na životu; što se je iščekivalo dogodilo se, ona je umrla. Ispred smrti njezine obećao joj djed, da se više ne će nikad ženiti, a tu je riječ i održao. Drhtavom rukom i s teškom tužom napisao je ove riječi svojom rukom na staru sliku:

»Godine 1852. dne 23-a Studena u jutro u $\frac{1}{2}$ 4 sata svetimi otajstvih providjena najljubeznija tovarušica moja Anna Šoštarić, kći Barbare Vrbanić — ovaj vremeniti zamenila je sa vekovitim život — na Groblju sv. Petra, dne 25 stud. 1852 pokopana — za kojom tužuju Barica kći — Anton — Josip — Lavoslav sin — a najvećma njezin suprug Blaž Šoštarić — cdvjetnik. Mir i pokoj budi joj u Grobu — Svetlost vekovita neka joj sveti u Nebu«.

Neko vrijeme ostao je Blaž Šoštarić sam bez ikakove gospodarice s djecom, ali kad mu je umro brat u Ivaniću, onda je njegova žena, bolešljiva i priprosta zamolila svoga šogora, da je k sebi uzme. Al ona se je

mogla tek godinu dana uzdržati u kući, jer je je bila prava seljanka i nije vrijedila za odgoju djece. U to vrijeme pisala je mome djedu Blažu njegova rođaka Jelena Sviranić rođ. Švear, nećakinja glasovitoga ilirskoga historika Ivana Šveara. Pisala mu iz Mihovljana u Zagorju, da je čula tek sada, da je udovac, a kako je osamljen, njoj doduše nije u Mihovljanima ružno, ali da bi, hoće li je, voljela k njemu u Zagreb za odgojiteljicu njegove djece, pa da mu gospodari u kući.

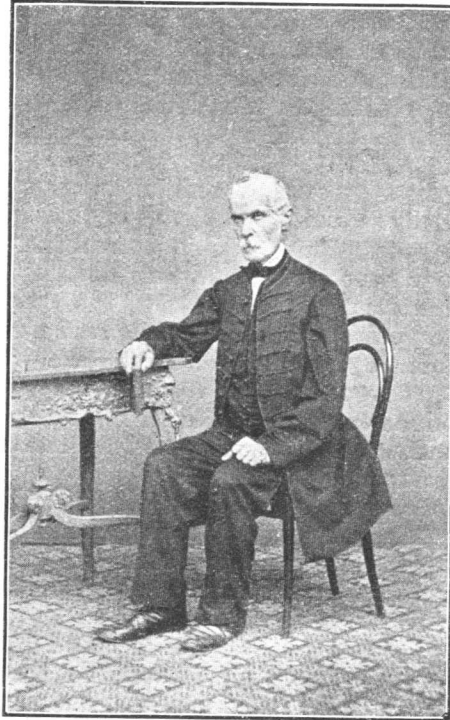
Jelena Sviranić nije se mogla pohvaliti mladom srećom, jer joj je muž bio pustopašan mladi učitelj bekrija, koji se je doskora zagledao u drugu, te je ostavio svoju vjerenu ženu. Bila je Sviranićka tetom potonjem biskupu senjskom i nadbiskupu zagrebačkom Jurju Posiloviću, koji je također bio rodom iz Ivanića.

Blaž Šošarić intervenirao je godine 1853. radi njezine baštine na Ivanički magistrat, te dobi odgovor: J. 210. Festg. Ivaničer Magistrat Decret für den Herrn Landes Advocat en Blas Šošarić zu Agram in der Lachische Gasse. U ono se je doba još potonji Ribnjak (Nadbiskupski trg) računao u Vlašku ulicu. Mi vidimo, da je dakle Blaž djed stanovao u svojoj kući i imao advokatsku praksu.

On je u Zagrebu otvorio kancelariju, ali kako je bio žarki patriota, zamjerilo se skoro tadašnjima apsolutističkim vlastodržcima. Odvjetovati je smio, ali zapravo je tek naredbom ministarstva pravosuđa od 28. rujna 1854. br. 14532. pripušten k advokaturi sa sjedištem u Zagrebu. U to vrijeme bio bi se lijepo smirio, jer su mu i djeca podobro uspijevala i u školi i zdravlju. Nekoliko godina sproveo je u miru, ako i u tuzi za svojom milom drugom. Tražio je i našao utjehe u vjeri katoličkoj i u pobožnim vježbama. Bio je pravi uzor katolika, te je u bogobojažnosti iza smrti svoje žene, premda je već prije bio dobar katolik rasao od dana u dan. Radost bila su mu i dječica, naročito kćerka Betica, uz koju se i njezinu braću okupio lijepi zbor omladine te je rodoljubnim žarom i marom i veselim pjesmama i sviranjem razblaživao dušu dobroga oca. Istina teški dani apsolutizma nisu pravo dali disati rodoljubima, ali oni su ipak ostali neustrašivo kod svojih načela.

Tad se dogodi nešto, što je moglo stvoriti katastrofu u životu njegove porodice. Ono isto, što se je dogodilo Eugenu Kvaterniku dogodilo se je i Blažu Šošariću. Njemački apsolutiste tad mu po jednom apsolutističkom zakonu o preustrojstvu zemlje oteše odvjetništvo, dok ne položi s nova odvjetnički ispit, koji se je tražio po novoj organizaciji s uvođenjem austrijskih zakona. Kao Kvaterniku bude mu oduzeto pravo odvjetovanja naredbom banskoga stola 21. veljače 1856. br. 798 po čl. IV. carskog patenta od 31. srpnja 1852. D. Z. Z. 170. Kao Eugen Kvaternik i Blaž Šošarić podvrgnuli se novom ispitu, ali i jedan i drugi bili su slabe sreće, jer su bili politički zazorni protivnicima hrvatstva, te su na ispitu pali. Ako se pomisli uz to, da je starac Blaž bio već 57 godina i da su ispiti bili hotomično strogi to nije čudo. Nastali su za nj teški dani Kalvarije. Punih deset godina on se bori i molbama obasiplje nadležnu vlast, da mu ne otimlju njegovo pravo, koje je stekao pravovaljanom diplomom, a da nije pravedno da se stečena prava ukinu novim zakonima i da se od starih traži nove kvalifikacije po zakonu koji djeluje natraške. Sve uzalud! Uzalud se pozivlje na svoju odvjetničku praksu iz god. 1844. i 1855.

Godine 1862. dne 23. travnja upravlja molbu visokoj dvorskoj hrvatsko-slavonskoj kancelariji u Beču. Povratak ustavnih prilika u domovini pobuđuje u njemu nove nade, to više što je iza pada apsolutizma sudbeni stol

*Blaž Šoštarić, posljednji sudac vlaško-
uličke općine u Zagrebu. † 1870.*

županije zagrebačke 18. rujna 1861. br. 4790. u Narodnim Novinama razglasio da je uslijed naredbe kr. hrv.-slav. dikasterija od 5. septembra 1861 br. 2161 svima onima odvjetnicima, koji su po starom običaju cenzuru položili advokatsku i dotičnu povelju od banskog stola dobili »prvo posedovano pravo odvjetništva vraćeno, ako se za to prijave«. Blaž Šoštarić prijavio se je odmah u mjesecu septembru 1861. banskom stolu i priklopio izvornu diplomu, al kako nije dobio rješenja, moli dvorsku kancelariju za rješenje: »Da blagoizvoli glede rješenja molbe moje shodno odrediti i uz željno očekivanje očekivani povratak povelje moje izvorne za me već u 60. godini dobe života postavljenog svaki dan slabijeg starca i oca od 4 neobskrbljene djece milostivo odrediti da ovo još kratko vrijeme života na primjer inih odvjetnika, koji su sreću odvetovanja u istom vremenu već postigli — odvetništvo izvršivati i stranke pomoć moje potrebujuće pred sudom i izvan suda mogu«. Odgovoriše mu da su uslijed previšnje naredbe ispiti koje je za diplomu od 23. IX. 1850. »preduzeo« valjani samo za sudačku praksu.

Na ponovne molbe doživio je 65-godišnji starac, koji je od nekoliko godina bolovao na prsobolji (asthma), te imao osim toga veliku brigu zbog uzdržavanja sestre svoje od 64 godine i mnogobrojne djece svoje, da mu je obzirom na starost i vladanje njegovo pošteno, uvaživši da je iskazao vrst advokatske vježbe i uporabivost odvjetničku zakonu odgovarajući s obzirom na sve oprošten nadispit i vraćeno pravo

advokature. Možemo si misliti, kako je onaj dan bio veseo, kad je dobio to riješenje. Riješenje je poslijedilo u Beču 20. rujna 1866. Ali bilo je prekasno, starac je samo četiri godine mogao da svoje pravo vrši. Sve više hvatala ga ljuta boljetica i sisala mu kosti.

Koliko boli, koliko strašnih ura morao je starac radi one nepravedne odluke pretrpiti! On je doduše u vrijeme raznih utoka i molbi ipak još veliki dio vremena mogao odvjetničku pisarnu voditi i u doba progona, a poslije pomagati drugima prijateljskima advokatima. Uz to je služio i zaradivao novac i inako. Tako je neko vrijeme prodavao u svojoj kući vino, kako mu je među ostalim 25. rujna 1861. dozvolilo poglavarstvo grada Zagreba.

Ali kako je on bio osjetljiv i blag i njegovo srce puno osjećaja, moramo uviditi svu gorčinu kaleža kojeg mu je Gospod poslao da ga ispije do dna. Ta njegova dobrota zanijela ga je više puta, te je učinio usluge nevrjednima.

Bio je prijatelj i otac siromaka. Boreći se sam s novčanim neprilikama trgao si je od ustiju i nije dao da i jedan prosjak otiđe od njega nenadaren. Bio je bogobožan čovjek, crkve je marljivo pohađao i svaki dan je molio brevijar, kao da je svećenik. Postio je svake subote a da nije uopće ništa jeo ili da je u čast Majci Božjoj taj dan živio samo o kruhi i vodi.

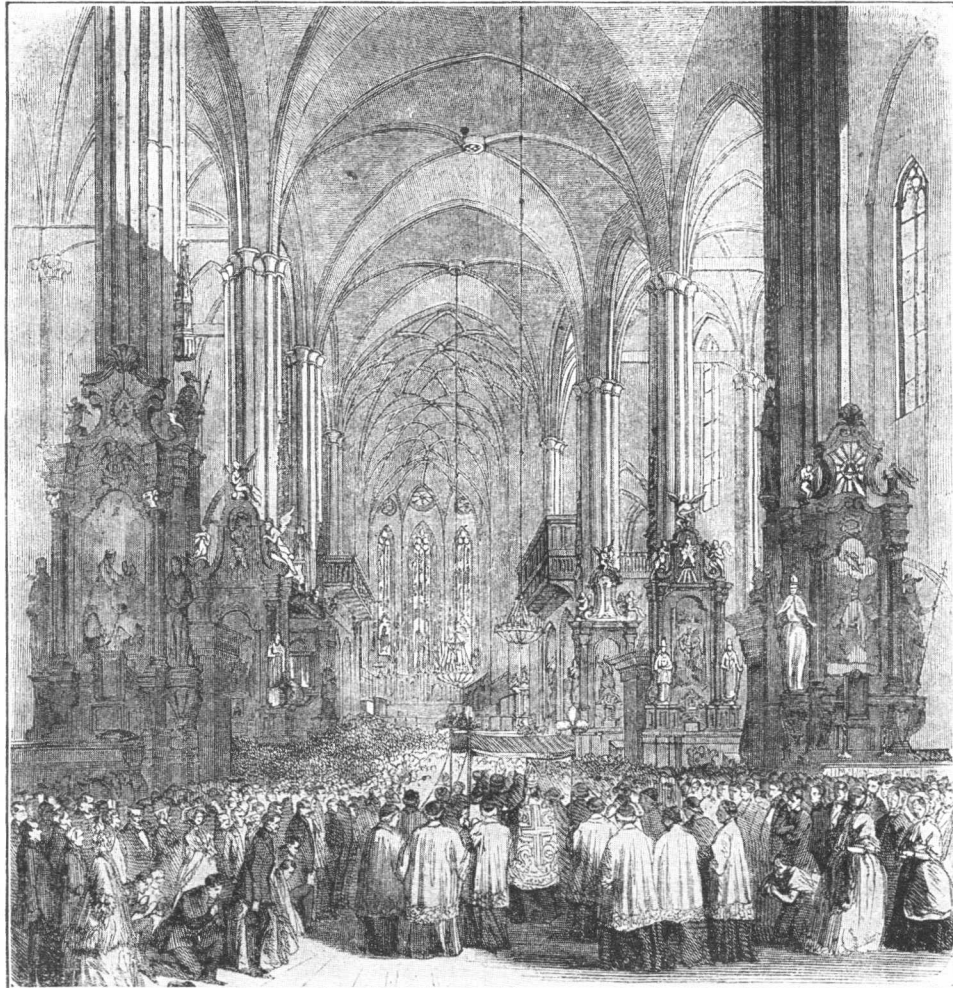
Pred smrt se nije dao nagovoriti, da primi svetu popudbinu u krevetu, već je, onako slab i nemoćan na klecalu, klečeći primio svoga Spasitelja. Bio sam uz ostalu svojtu nazočan kod toga prizora.

Umro je 21. veljače 1870. na sam moj rođeni dan.

Tijelo pokojnikovo sahranjeno je uz najveće saučešće 23. veljače u 10 sati prije podne na groblju sv. Petra u Laškoj ulici.

Carским patentom od 7. septembra 1850. (Zemaljski zakonski i vladin list za Hrvatsku i Slavoniju, Kom. VIII, izdan i rasposlan 2. decembra 1850.) t. zv. privremenim općinskim redom za kralj. grad Zagreb spojene su u jednu zajedničku općinu grada Zagreba dotadanje samostalne slobodne i kr. gradu susjedne općine: Vlaška ulica, Kaptol, Nova Ves i Horvati. Ustanova § 1. carskog patenta glasi: »Općina Zagreb sastoji se iz dosadašnjega slob. i kr. grada Zagreba i iz četiri obližnje općine, Kaptola, Nove Vesi, Vlaške ulice i Horvati«. Kad se je općinsko vijeće novoga Zagreba (po naredbi ministarstva unutarnjih poslova od 25. septembra 1850. ob izboru za općinsko vijeće kraljevskog grada Zagreba) dana 27. maja 1851. konstituiralo, prestale su te spomenute stare jurisdikcije, prestale su njihove samostalne općine, te su svi pripadnici ovih četiriju općina po ustanovi § 5. spomenutog patenta postali općinarima novoga, sjedinjenoga Zagreba. Postali su dapače i općinskim građanima, koji su u kojoj od prestalih općina uživali pravo građanstva. Ipak je to jedinstvo ograničeno tako, da je svakoj općini ostao njezin imetak i ostavio joj se na volju, da li i na kakav način će postati taj imetak zajednički. Imetak zakladni, što se u općinama ovim nalazio, ne smije se sasvim tim nikada ovome opredijeljenju oduzeti, tim imetkom pojedinih — starih jurisdikcija, kao i prije tako i poslije sjedinjenja sa slob. i kr. gradom Zagrebom.

Slavne dane doživjela je Vlaška ulica godine 1853. Ove je godine 8. maja introniziran prvi nadbiskup zagrebački. Dan prije došao je uz salvu topova i zvonjavu apostolski nuncij Viale Prela iz Beča, da ustoliči prvoga nadbiskupa Haulika. 7. bila je u Zagrebu bakljada do nadbiskupovog dvora, a 8. maja intronizacija. Kaže savremeni njemački pisac: »Podavalo je uistinu veličanstvenu sliku viditi sabrane tisuće domaćih i stranih u različnim nošnjama i uniformama u sijeđim zidovima zagrebačke

Svečanost ustoličenja prvog zagrebačkog nadbiskupa Jurja Haulika i podignuće biskupije na nadbiskupiju 8. svibnja 1853. (Iz zbirke kr. držav. arkiva u Zagrebu.)

katedrale S daleka i blizu dohrlili dostojanstvenici, vlastela i puk da proslave uz velike svečanosti događaj, koji su smatrali Hrvati i velikim političkim dobitkom, da se je naime hrvatski narod odcijepio od magjarske hierarhije. Odavna je bila želja svih Hrvata, da se Zagreb povisi na metropolu i da se Hrvatska emancipira od Magjara. Prije je zagrebački biskup bio podređen kaločkom. Sliku svečane intronizacije priopćujem u prilogu ovoga članka. Donijela ju je »Ilustrierte Zeitung« god. 1853. na str. 344. Ta slika je za nas zato važna, jer imamo na njoj staru ponutricu prvostolne crkve, kakova je bila prije potresa godine 1880. sa svojim divnim, monumentalnim mramornim oltarima, koji su barbarskim načinom, tobože radi purifikacije sloga iz crkve izbačeni, i slabim radnjama zamijenjeni. I vanjštinu hrama sv. Kralja datira iz one dobi, dok je slika Vlaške ulice, koju priopćujem, odsječak mape biskupije zagre-

bačke od godine 1822., koju je izradio J. Seeman auspicijama i nakladom biskupa Maksimilijana Vrhovca Rakitovečkoga. Na toj se slici vide zvornici oo. franjevaca, crkve sv. Marije, katedrala, crkvice sv. Martina i crkva sv. Petra. Napose je načinjen i tloris biskupovog povrćarskog vrta. Čitavi pregled, gdje se danas diže ponosno novi velegradski Zagreb bio je onda još niz polja i njiva.

U doba zagrebačkog biskupa Vrhovca spadale su pod građansku općinu Vlaška ulica (Vicus Latinorum) ove ulice: cijela Vlaška ulica, kakova je danas od Bakačeve ulice do tvornice cognaca, pak njezini ogranci: Ribnjak počevši od Vlaške ulice od kuće »rudne kupelji« do kraja brega Karvanjaka i ulice Vjenceslava Novaka (prije Lisna) Ružična (sada Kurelčeva) i Petrova, a poslije su na području iste ulice nastale ove ulice: Klaonička, Draškovićeve i Jurišićeva i Nadbiskupski trg, zatim ceste: Bijenička, Gospodarska i Voćarska.

Ako i ne spada više u povijest »općine« Vlaške ulice ipak treba da spomenem da je 1863. građena i uređena gradska klaonica, a godine 1889. sagrađena je velika natkrivena jašiona, konjušnica i staje u Jurišićevoj ulici. Draškovićeve je ulica otvorena 1876., a Sajmište uređeno godine 1891.

Godine 1875. nabavila je i izgradila gradska općina topničku vojarnu (Vlaška ulica br. 74.), a poslije je uz nju podigla u Klaoničkoj ulici i dvije daščare i spremište za topove.

Godine 1882. građena je zgrada činovničke zadruge br. 14. u Draškovićevoj ulici, a raspostranjena je g. 1891.

Résumé. — La commune de la »Vlaška ulica« (lisez: »Vlachka oulitzka«) à Zagreb. Zagreb ne faisait pas, jusqu'à 1850, une unité communale comme aujourd'hui, et sur la place du Zagreb moderne s'élevaient trois communes tout à fait indépendantes. Entre ces communes se trouvait, dès l'époque la plus ancienne, la commune de la »Vlaška ulica« (lisez »Vlachka oulitzka«), qui s'appelait en latin *communitas Vici Latinorum*. Cette dénomination date déjà du temps de la fondation de l'évêché de Zagreb en 1093. Beaucoup de faits concourent à rendre l'opinion vraisemblable (ainsi des antiquités romaines retrouvées là), que, justement ce quartier de la ville, était habitée déjà par les Romains, qui s'y trouvaient peut-être aussi à l'arrivée des Croates. Par la bulle du roi André II (1198) le droit des évêques de Zagreb de juger dans le vieux Zagreb et dans la commune de la Vlaška ulica est attesté. Dès l'année 1244 la commune de la rue Vlaška choisissait son propre juge. Comme premier juge, dont le nom soit parvenu jusqu'à nous, est à mentionner un certain Mihalj (1371). Dans l'article ci-dessus, on décrit l'histoire de la commune et des quelques bâtiments. Le dernier juge de la commune a été Blaž Šoštarić (Blaise Chochtaritch). Dans sa maison, s'étaient tenues les dernières assemblées de cette vieille commune (dès 1836 à 1851). On mentionne aussi dans cet article, l'intronisation de l'évêque Georges Haulik, ce qui est illustré, dans le texte, par l'intéressant intérieur de la cathédrale, tel qu'il était en 1853. Par les lettres patentes impériales du 7 septembre 1850 cette ancienne juridiction de la commune de la rue Vlaška a cessé d'exister, parce que la commune a été, ensemble avec ses plus jeunes camarades, les communes de Kaptol et de la Nova Vès, incorporée à la commune de la ville libre et royale de Zagreb.